فانوس شب‌نشینان
هفته‌نامه‌ی فرهنگی و ادبی
سال سوم، شماره‌ی ۱۴
۲۹ تیر — ۵ مرداد ۱۴۰۳
۳۲ صفحه
۱۲۰ هزار تومان

صدای پای شب‌نشینان در کوچه‌های قدیم

گزارشی از بازگشت جمعی به خانه‌ها پس از سال‌ها

نوشتهٔ مهسا رادمنش

شب‌نشینان از ساعت ۹ شب به بعد در کوچه‌ها جمع می‌شوند.

هر شب، درست پس از اذان عشا، صدای پای مردم از کوچه‌های قدیم شنیده می‌شود. نه صدای ماشین، نه صدای بلندگو. فقط گام‌هایی آرام که به سوی یک خانه می‌روند. این خانه‌ها را «شب‌نشینان» می‌نامند. هر شب یکی از آن‌ها میزبان است. در حیاط باز می‌شود، چراغ‌ها روشن می‌شوند و چای دم می‌گذارند. بعد همه دور هم می‌نشینند و تا نیمه‌شب حرف می‌زنند.

این رسم سال‌ها فراموش شده بود. پدربزرگ‌های ما از آن می‌گفتند، اما نسل بعد چیزی از آن نمی‌دانست. در دهه‌ی ۱۳۶۰ بسیاری از خانه‌های قدیمی خالی شدند و مردم به آپارتمان‌های نو رفتند. کوچه‌ها خلوت شد و شب‌نشینی‌ها یکی‌یکی از میان رفت. تا اینکه در زمستان ۱۴۰۱ چند نفر از اهالی محله‌ی سنگ‌آب تصمیم گرفتند دوباره آن را برپا کنند.

ابتکار از خانم فرشته نوروزی، معلم بازنشسته‌ی ۶۷ ساله، آغاز شد. او در گفت‌وگو با ما گفت: «دلم برای صدای در زدن همسایه‌ها تنگ شده بود. فکر کردم اگر یک نفر شروع کند، بقیه هم می‌آیند.» او نخستین شب را در خانه‌ی خود برگزار کرد و از همان شب تا امروز هیچ شبی خالی نمانده است.

برای هر شب یک خانه انتخاب می‌شود. صاحب خانه مسئول پذیرایی است، اما هزینه‌ها را همه با هم می‌پردازند. مبلغ ماهانه‌ی هر نفر ۲۰۰ هزار تومان است. با همین پول چای، قند، میوه‌ی فصل و گاهی شیرینی تهیه می‌شود. هیچ‌کس حق ندارد بیش از این خرج کند. هدف شب‌نشینی گردهم‌آیی است، نه رقابت در پذیرایی.

قوانین ساده‌اند. ساعت ۹ شروع می‌شود و ساعت ۱۱ همه باید بروند. موبایل‌ها در سبد کنار در گذاشته می‌شوند. سیاست و دین کمتر وارد بحث می‌شوند. هر کس می‌تواند از کار، خانواده، کتاب یا خاطره‌ای از کودکی بگوید. گاهی یک نفر شعر می‌خواند و گاهی همه ساکت می‌مانند و فقط به صدای باران گوش می‌دهند.

در شب اول، ۱۴ نفر آمدند. در شب‌های بعد تعداد به ۲۰ و ۲۵ نفر رسید. برخی از همسایه‌ها ابتدا با تردید نگاه می‌کردند، اما کم‌کم خود به جمع پیوستند. امروز حتی کسانی که در محله‌ی دیگری زندگی می‌کنند، برای شب‌نشینی به سنگ‌آب می‌آیند. یک تاکسی‌تلفنی هم راه افتاده که رفت‌وآمد را برای سالمندان رایگان کرده است.

با این حال، همه‌چیز بی‌دردسر نبوده است. برخی از ساکنان جدید محله از صدای بلند شکایت کرده‌اند و یک بار مأموران محلی برای بررسی آمدند. اما وقتی دیدند جمعیت فقط برای گفت‌وگو جمع شده، رفتند. خانم نوروزی می‌گوید: «ما نمی‌خواهیم کسی ناراحت شود. اگر صدا زیاد شد، همان لحظه کم می‌کنیم.» تا کنون هیچ شکایت رسمی ثبت نشده است.

شب‌نشینان برنامه‌ی مشخصی ندارند، اما هر هفته یک شب ویژه برگزار می‌کنند. شب کتاب، شب عکس قدیمی، شب بازی‌های فراموش‌شده و حتی شب آشپزی. در یکی از این شب‌ها، ۷۰ نفر از غذاهای محلی‌شان دستور تهیه دادند و آن را در دفترچه‌ای جمع‌آوری کردند. قرار است این دفترچه به‌زودی چاپ شود.

برای بسیاری، این شب‌ها تنها سرگرمی نیست. خانم نوروزی می‌گوید: «بعضی‌ها فقط برای همین شب از خانه بیرون می‌آیند. اگر ما نباشیم، شاید هفته‌ها کسی با کسی حرف نزند.» به همین دلیل، شب‌نشینان تصمیم گرفته‌اند حتی در روزهای برف و سرما هم تعطیل نکنند. تا امروز، فقط یک شب لغو شده است.

نخستین شب‌نشینی در کوچه‌های قدیم سنگ‌آب برگزار شد

صدای پای همسایه‌ها پس از سال‌ها دوباره شنیده شد

نوشتهٔ مهسا رادمنش

سنگ‌آب، محله‌ای که سال‌ها درهای خانه‌هایش به روی همسایه‌ها بسته بود، شب‌نشینی را دوباره به کوچه‌ها آورد.